

Notat til Stortingets Helse- og omsorgskomite

11. Januar 2018

Innspill til stortingshøring vedrørende representantforslag om en offentlig utredning (NOU) av norsk ruspolitikk

Innledning

Alliansen for en rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) er en NGO hvis hovedoppgave er å fremme og beskytte menneskerettighetene på det ruspolitiske området. Vi er positive til forslaget om en offentlig utredning, men mener at representantforslaget til Emilie Enger Mehl, Kjersti Toppe og Geir Adelsten Iversen om en offentlig utgreiing (NOU) om norsk ruspolitikk (Dokument 8:99 S) ikke går langt nok i å ivareta den norske befolknings rettighetsbilde. Det samme vil vi også si om forslagene om en om ny overdosestrategi (Dokument 8:76 S) og rusreform for å sikre skadeforebygging og individuell helsehjelp til rusavhengige (Dokument 8:29 S). De bærer alle preg av god vilje, men fordi et så viktig grunnlovsmessig prinsipp som frihetspresumpsjonen ble reversert da narkotikaloven ble vedtatt mener vi at en mer dyptgående evaluering må gjøres, en som ser nærmere på lovens forhold til menneskerettsprinsippene.

RUSPOLITISK REFORM OG GRUNNLOVSMESSIG FORANKRING

Som et flertall av politikerne vet er det ikke lenger slik at nulltoleranse er en velfungerende politikk. I vestlig sammenheng har Norge og Sverige vært de siste til å tviholde på det narkotikafrie samfunnsidealet mens mer fremsynte land for lengst har gått vekk fra kriminalisering, uten at det har forverret status. Tvert om, viser det samlede bildet (1) at jo mer vi normaliserer relasjonen mellom rusbrukere og samfunn, desto mer forsvinner problembildet forbundet med misbruken, og (2) at jo mer vi bruker straffeapparatet mot brukere og distributører, desto verre er det for individ og samfunn.¹

Overnevnte representantforslag oppstår mye på bakgrunn av dette bildet. Representantene skal, sånn sett, ha ros for å dytte på i en lenge tiltrengt retning, og det burde være enkelt nok å peke ut veien videre. Allikevel bærer disse forslagene preg av visse mangler, og når dere nå begynner å se dere om etter modeller å forfølge, vil vi på det sterkeste oppfordre til å begynne med menneskerettighetene.²

Prinsippene de bygger på er tross alt de samme som vi er konstitusjonsmessig forpliktet til å følge. Og fordi de siste hundre års politikk på området viser at det egentlige problemet ikke er narkotikaondet, men snarere fiende-

---

¹ Dette bildet har vært velkjent i lengre tid. Levine og Reinerman sier mer om dette: "The policy that we have called punitive drug prohibition is rooted in the assumption that illicit drugs are so dangerous that most illicit drug users will likely become abusers or addicts. Ironically, much of the behavior cited to support this assumption stems from the mind sets and social settings of use that are shaped by punitive prohibition itself. By making drug users deviants, our laws marginalize them in deviant subcultures. In a kind of self-fulfilling prophecy, their contact with criminal worlds is maximized while the potentially moderating influences of "normal" society are minimized. Informal social controls, on the other hand, approach users as people who are full citizens of society and who have a self-interest in getting and using information about the risks of the drugs they use. Of course, self-regulating drug use and informal social controls are more likely among those who have balanced lives, who can look forward to a decent life in the future, and who therefore have some stake in conventional life and society. Just as marginalizing drug use into deviant subcultures increase the likelihood of abuse, so does socioeconomic marginalization increase the likelihood of . . . social settings that increase the likelihood of drug problems." Harry G. Levine & Craig Reinerman, *The Transition from Prohibition to Regulation: Lessons from Alcohol Policy for Drug Policy*, in Jefferson M. Fish (ed.), *How to Legalize Drugs*, Jason Aronson (1998) s. 289. For mer om dette, se også tidligere oversendte vedlegg.

² Når helsekomiteen i februar reiser på studietur til Portugal vil den finne at modellen langt på vei er en forbedring fra vår, men at landet ennå ikke har fått bukt på en sentral del av problembildet, hvilket vil si den sorte økonomien som forbudet genererer. Denne er så omfattende at den truer med å ødelegge styringsapparatet og institusjoner vi som samfunn er avhengige av for at menneskerettighetene skal bli respektert, og Portugals problem er at de ennå ikke har tenkt prinsipielt på saken. Det ligger imidlertid i kortene at dette ikke er langt unna, og Norge gjør klokt i å ta problemet ved roten, snarere enn å forfølge halvveisløsninger som ikke ivaretar rettsstatens grunnprinsipper.

bildet forbundet med det, blir det bare mer og mer relevant å se på forholdet mellom menneskerettighetene og ruspolitikken.

Det er jo først og fremst fiendebildet forbundet med “narkotika” som har preget samfunnsdebatten, og fordi dette har vært oppjustert til en kunstig størrelse har premisene til forbudstilhengerne fremstått overbevisende nok. Når det imidlertid, fra faglig hold, nærmer seg enstemmig opplest og vedtatt (1) at de illegale stoffene utgjør en mindre trussel enn det som er offisielt antatt; (2) at loven har vist seg lite egnet til å hankses med det reelle problembildet; og (3) at mindre inngripende metoder er mer hensiktsmessige, er det på tide at komiteen tar ansvar og gjør det ingen politikere før har gjort: kvalitetssjekker lovgivningen.

Dere vil kanskje vanskelig tro det, men et tilbakeblikk viser at den politiske prosessen som ligger til grunn for det internasjonale avtaleverket har vært preget av moralsk panikk. *Ingen* statsaktører har noensinne sett nærmere på forholdet mellom de ruspolitiske konvensjonene og menneskerettskonvensjonene, og på nasjonalt nivå finner vi at grunnlovsmessige prinsipper ble reversert for å få lovgivningen igjennom.

Ettersom eksperimenteringen med nye rusmidler var vurdert som en trussel som truet med å utsette det etablerte samfunnet, ble frihetspresumpsjonen snudd på hodet og ingen tenkte på å overføre den fornuftsbaserte analyse som lå til grunn for alkoholpolitikken på disse.³ I andre land skjedde det samme, men i alle tilfeller har akademikere senere plukket fra hverandre troverdigheten til politikerne som fikk lovgivningen igjennom.

Det er med andre ord et uomtvistelig faktum at vår ruspolitikk bygger på en moralsk panikk, og den eneste måten å gjøre dette godt igjen er ved opprettelsen av en grunnlovskommisjon—en som skal se nærmere på premisene forbudslinjen bygger på og hvordan det ruspolitiske faktabildet forholder seg til statens menneskerettslige forpliktelser.

Det er altså her enhver fornuftsbasert prosess må begynne. Representantforslag 8:99 S bærer i så måte preg av viktige mangler, for forfatterne sier ingenting om dette viktige aspektet. Som forbudstilhengere flest ser de fortsatt narkotikaloven som solidaritet i praksis—og til tross for sine gode intensjoner viser de liten evne til å reflektere over problemstillinger som bruk og misbruk, tilbud og etterspørsel, eller med hvilken rett vi fratrar borgere autonomi i dette spørsmålet. Det synes imidlertid opplagt for oss at var det ikke for innflytelsen til et overdimensjonert fiendebilde ville ting fort sett annerledes ut, og vi oppfordrer derfor helse- og omsorgskomiteen til å ta skrittet videre og revurdere selve premisene forbudsideologien bygger på.

Vi har tidligere oversendt komiteens medlemmer enkeltvis den informasjon som må til for å dokumentere disse påstandene.⁴ Uansett hvor oppsiktsvekkende de kan fremstå, så har dere altså tilstrekkelig informasjon til å innse at narkotikaloven har et alvorlig forklaringsproblem målt opp mot vår grunnlovstradisjons første prinsipper og at det i dag bare er en kollektiv psykose som opprettholder forbudslinjens troverdighet. Dere har derfor et ansvar, ikke bare overfor landets brukerbefolkning, men også alle andre, for å se til at vi fortrest mulig kommer oss ut av det uføret som forbudslinjen daglig påfører samfunnsstoffet. Det er ingen grunn til at vi så blindt skal videreføre forrige generasjons synder, og om dere vil avhjelpe det skadebildet som misbrukssyklusen påfører i enkelte tilfeller, sier det seg selv at overnevnte representantforslag er for ingenting å regne i forhold til den oppreisning narkotikalovbryterne i realiteten har krav på. Dette er et konstitusjonelt anliggende, og må behandles deretter.

Med vennlig hilsen

Roar Mikalsen, Leder for AROD

³ Professor i kriminologi, Nils Christie, beskrev det unaturlige ved bevisbyrden i narkotikapolitikken slik: “I den enkelte straffesak skal tvilen komme tiltalte til gode. Men i lovgivningsarbeidet mot stoffene blir all tvil vendt mot stoffene. Hvis tvil, lag strenge straffer. Legen blir den sentrale legitimeringsinstans—og pådriver—for å etablere et høyt nivå av tilsiktet pine overfor dem som måtte bruke disse stoffer ulovlig.” Christie & Bruun, *Den Gode Fiende* (1985) s. 131.

⁴ For ordens skyld oversender vi Helse- og omsorgskomiteen den samme informasjonspakken. Det vil si: Vedlegg 1: En forlenget versjon av dette skrevet, lik den dere allerede har fått; Vedlegg 2: Brev til Justisminister (16. 9. 2015); Vedlegg 3: Brev til Justisminister (1. 11. 2017); Vedlegg 4: Ansvarliggjøring av Justisminister (1. 12 2017); Vedlegg 5: To End a War; Vedlegg 6: Constitutional Challenges to the Drug Law.